

צ'וק ההמשך

בית טרזין

מתוך תומי מאת בד"ר רייך פריטה

חשון תשס"ה
נובמבר 2004

דפי קשר מספר 12

שלום לכם!

דפי הקשר האחרונים יצאו באפריל, בשל נסיבות שונות לא הצלחנו להתארגן ולהוציא את הדפים מוקדם יותר. אך הנה עכשיו, כשהסתיו כבר מגיח מתוך החום הכבד ואפשר להתחיל להאמין שאולי גם השנה יגיע בסופו של דבר החורף אנחנו כאן, עם דפי קשר חדשים וממשיכים לשמור על קשר.

בעלון הפעם, רשימה של דבורה חילי שהסכימה לקחת על עצמה ארגון פעילות לדור ההמשך. משפחת דיימל תרמה לנו כמה רשימות לעלון - מיכאל דיימל כותב על תכנית להוראת השואה בצ'כיה, שהוא מיוזמיה, דליה, כותבת רשמים כבת דור שני וגם בתו של אחד הזמרים על הדיסק של קרל שווק ואלון דיימל מביא הצעה של בן דור שלישי להתנסות מעניינת בפראג. כמו כן תוכלו לקרוא רשמים של נגנית צעירה על הסמינר למוסיקה שהתקיים בקיץ. ובסיום המלצה לסרט "ללכת על המים".

קריאה מהנה

חשיבותה של פעילות הדור השני בבית

החשיפה של הנוער לנושא השואה הולכת וגדלה. רוב בתי הספר מוציאים משלחות נוער לפולין - למפגש חווייתי עם זיכרונות השואה. בית טרזין הפך מרכז חינוכי משמעותי, הפעולות המתקיימות בו רבות

ומגוונות.

אנחנו – בני דור ההמשך של מקימי הבית הזה מחוברים אליו בקשר אישי – רגשי, מילדותינו ומבית הורינו – סבינו. חלקינו חוו שתיקה ואי שיתוף ברגשות ובכאבים וחלקנו שותף יותר. כיום ישנה התעוררות ועניין שמתבטא בספרות ובאמנות. אני רואה חשיבות ביצירת פעולה משמעותית, שתקשור את דור ההמשך לבית הזה ולנעשה בו. כדי שאנחנו, באופן אישי ורגשי נשאר מחוברים אליו. הקשר ייווצר ע"י מפגשי איכות, כמו, הרצאות בנושאי ספרות ואומנות, דיונים ושיחות עם הנחייה או בלי הנחייה. אני קוראת מעל במה זו למעוניינים, להגיב ולהציע ולהצטרף לצוות פעיל.

דבורה חילי

סמינר להוראת השואה בעיר צ'רנוביץ בצ'כיה

בצ'רנוביץ - עיירה צ'כית קטנה הנמצאת במרחק של כ-100 ק"מ דרומית מזרחית לפראג, התקיים סמינר ראשון מסוגו במהלך סוף שבוע בתחילת אוקטובר 2004. הסמינר נערך ביוזמה של "האגודה להנצחת יהודי צ'רנוביץ", שמיכאל דיימל, כותב רשימה זו הוא אחד ממקימיה. 26 אנשים, בעיקר מורים השתתפו בסמינר. מטרת הסמינר הייתה להציג בפני המשתתפים את תוכנית הלימודים החדשה המתייחסת להנצחת יהודי צ'רנוביץ ולהציג בפניהם כלים להוראת השואה בבתי הספר בצ'כיה. חלק חשוב בסמינר היה הצגת עיתון הילדים "קמרד" ושימוש באתר בית טרזין דרך האינטרנט, כך שיהיה נגיש לתלמידים. רות בונדי הוזמנה לסמינר ובהרצאתה המרתקת נתנה הסבר על הרקע להיווצרותו של העיתון "קמרד". אנחנו רוצים ש"קמרד" ישמש כמקור השראה ואינפורמציה ליצירת פעילות חינוכית בבתי הספר בצ'כיה. מטרת הסמינר הייתה להכין את המורים להורות את השואה, לעורר אצל המורים ודרכם אצל התלמידים התעניינות אישית, מודעות חברתית, אומץ לב ואחריות לגבי העתיד. אנו רוצים שהתלמידים הצ'כים יבינו טוב יותר את גורלם של יהודי צ'כיה ויפנימו את המסר, כי גם עליהם מוטלת האחריות לדאוג שהשואה לא תתרחש פעם נוספת. הפעילות בבתי הספר אמורה להתקיים בשלושה שלבים: שלב א - הכנה שתעשה בבית הספר, על ידי לימוד הרקע ההיסטורי. שלב ב - ביקור באתר הנצחה של צ'רנוביץ. שלב ג - סיכום בבית הספר, שיאפשר החלפת רשמים בין התלמידים. במהלך הסמינר העמקנו את הידע של המורים, הם שמעו הרצאות על הצלחת פרויקטים של הוראת השואה בצ'כיה ובאמסטרדם וההרצאה של רות בונדי שהעשירה והעמיקה את ההבנה של מה שהתרחש בטרזין.

הסמינר לווח בדיונים שבהם ניתנה למשתתפים האפשרות לשאול שאלות, להבהיר לעצמם נקודות לא ברורות ולהתייחס לנושאים השונים שנדונו בסמינר. הצעד הבא הוא הבאת החומר שנלמד בסמינר לבתי הספר ולכיתות.

עוד ברצוני לספר על האגודה להנצחת יהודי צ'רנוביץ, היא החלה לפעול ב-2002 על ידי דור שני לניצולי מחנות ההשמדה מהעיר צ'רנוביץ, ויזמה הקמת אתר להנצחת יהודי צ'רנוביץ בבית הקברות של העיר. ייחודו של האתר בכך שאינו מתייחס רק לאלה שנספו בשואה אלא גם לאותם ששרדו ונאלצים להתמודד עם השפעתה הנוראה בשארית חיייהם. הרעיון המנחה בהקמת האתר היה ליצור קשר ישיר בין העבר להווה, בין המתים לחיים. באתר מוצגת תערוכה קבועה המכילה עשרה לוחות ובהם מידע על גורלם של אנשי הקהילה שנספו בשואה. במרכז האולם ניצב פסל עץ שרוף ולרגליו מונח מיכל ובו אפר שהובא מהקרמטוריום באושוויץ, האפר נאסף על ידי אחת הניצולות, ילידת צ'רנוביץ שביקרה באושוויץ בשנת 1956 ותרמה את האפר לאתר ההנצחה. החומר באתר נאסף ונכתב בידי הפסל מיכאל דיימל (כותב רשימה זו) ובעזרתה הרבה של עליזה שילר מבית טרזין, שעזרה באיסוף שמות הנספים מהארכיון של בית טרזין. פרויקט ההנצחה קשור קשר הדוק לרעיון של הבטחת עתיד טוב יותר, של שלום ואי אלימות.

לסיום ברצוני להודות בשמי ובשם קהילת צ'רנוביץ על העזרה הרבה שקיבלנו מבית טרזין כדי לאפשר את הופעת "קמרד" באתר האינטרנט. אנחנו מקווים שהופעת "קמרד" באתר האינטרנט של בית טרזין, תאפשר גישה קלה ונוחה של תלמידים רבים בצ'כיה.

מיכאל דיימל

על הדיסק "מלך הקברט של גטו טרזין- שירי קרל שוונק"

אני נענית בחיוב ובשמחה להתייחס לדיסק החדש של שירי שוונק להלל ולשבח על המוגמר. כבר מספר פעמים לא מבוטל האזנתי לדיסק, ומן הרגע הראשון אני מוצאת את עצמי בהתפעלות בלתי פוסקות. נס גדול התרחש פה! קובי (לוריא) הגה רעיון שנולד מתוך סקרנות מוסיקלית ומתוך צורך להשלים את הפער שנוצר עם השנים בתיעוד יצירותיו של קרל שוונק. המחשבות שמתרוצצות בראשי בזמן ההאזנה אינן פוסקות, כמו למשל:

איזה כשרון גדול היה "השוונק" הצעיר הזה! אם היה חי חיים בריאים ומסודרים ואם חייו לא היו נקטעים בגיל כל-כך צעיר, היה העולם המוסיקלי זוכה בנכס פורה ראוי ביותר.

שירים אלה וכל הזיכרונות והחוויית סביבם הם חלק אינטגרלי וחשוב ביותר בביוגרפיה האישית והמשותפת של הזמרים – המבצעים. השירים והעיסוק סביבם שמשו להם מעין עוגן, קרש הצלה זעיר אבל משמעותי, בחיפוש המתמיד אחרי מסגרות שפיות בכל הכאוס שחוו בעת שהותם בגטו טרזין.

נוכחנו לדעת שאותה מידה של התלהבות ואהבת השירים האלה, לא עזבה אותם גם לאחר שישים שנים ועדיין מדבקת ומלהיבה (וגם אותנו בני הבית, בתור מאזינים) ובהמשך לכל ההרהורים האלה, אינני מפסיקה להתפעל מהחיבור הנפלא בין קובי לחבריו הזמרים. שפר עליהם הגורל שזה אכן כל-כך הצליח. אבל זה לא היה יש מאין, קובי התגלה כאן כאדם מיוחד, שבנוסף לכישוריו המוסיקליים והאומנותיים ניחן בתכונות אנושיות מן המעלה הראשונה, שסחפו את הזמרים לעשייה הזאת ולשיתוף הפעולה הפנטסטי. לצאת מן הבית להקלטות ולהגיע לתל-אביב בשעה מסוימת, להיכנס לאולפן הקלטות בלתי מוכר ולשחק אותה כגדולים וכמקצועיים לכל דבר, בזמן קצוב, מוגדר ומוגבל להקלטות, אין זאת משימה קלה כלל ועיקר על אחת כמה וכמה לאנשים בני שמונים. אין לשכוח ולו לרגע את תמיכת כל הגורמים שעזרו לקובי להוציא את הדיסק והוא כבר מנה אותם בטקסט המצורף לדיסק. כמו כן התרגשות מיוחדת והנאה צרופה נגרמת לי מליווי הפסנתר המקצועי של משה זורמן. כבר אמרתי לו במפגש, ביום ההשקה, שאני מאחלת לכל זמר וזמרת לעבוד עם מלווה מוכשר כמוהו.

לאחר שישים שנים, אנשים מיוחדים ונפלאים אלה, חברי "מועדון הכישרונות האבודים", שכוחם המנטאלי כה עז, נאספו על מנת לשחזר כמו בעבודת פאזל את אותם שירים מיוחדים וחשובים, להקליט למען שימור זיכרון-העבר ולמען ידעו הדורות הבאים מקצת ממה שהתרחש "שם". מתוך הקרה רבה לכל מי שיזם, שר והוציא אל הפועל שלוחה ברכת תודה. תודה אישית מיוחדת גם לאבא שלי, שמואל ירקה בלוך, שריגש את כולנו במשפחה המורחבת בשירתו היפה והמקצועית ובתרומתו למבצע זה. כאן נחשף בפנינו פן נוסף, פן מוסיקלי והיסטורי, שעובר כחוט השני לאורך כל חייו של אבי שמלווה אותו ואותנו. יישר כח!

דליה בלוך - דיימל

מפגש ראשון עם מוסיקה מגטו טרזין -

ראיון עם אחת המשתתפות בסמינר המוסיקה בבית טרזין

הכנת עדי חלבין השתתפה בקיץ האחרון בסמינר המוסיקה "היסטוריה, מוסיקה וזיכרון" שהתקיים בבית טרזין בפעם הרביעית. עדי, בעלת תואר ראשון ושני מהקולג' המלכותי בלונדון (רויאל קולג'). בתום שמונה שנות לימודים וחיים בלונדון חזרה לארץ לפני שנתיים. כיום היא מלמדת בקונסרבטוריון למוסיקה שטריקר בת"א, בביה"ס היסודי ממלכתי דתי "מורשת זבולון" בנתניה (כינור בקבוצות) ועובדת על תוכנית לרסיטל.

על הסמינר שמעה עדי מידיד והתקשרה ממש ברגע האחרון. השילוב של מוסיקה ושואה נשמע לה מסקרן. מוסיקה, מן הסתם, כי זהו תחום עיסוקה המקצועי והעניין בשואה היה טבוע בה מאז ומתמיד. באופן כללי יש לה זיקה ליהדות ופטריוטיזם. על גטו טרזין שמעה לראשונה מאביה שהשתתף ככנר בסרט "הפרפר האחרון", אבל לא ידעה יותר מזה, למשל לא היה לה מושג שהיו בגטו מלחינים ושנכתבה שם מוסיקה. כעת כשנחשפה למציאות ולמוסיקה מגטו טרזין מלווה אותה תחושה קשה של החמצה ואובדן נורא של כישרונות ויצירה. על הקורס עצמו אומרת עדי, שהיא הופתעה לטובה ונהנתה מאוד, מהיחס האישי, מהאוירה הנעימה, הפתוחה והמקבלת, מהמקצועיות והאכפתיות של המוסיקאים ומהרמה והאיכות של המשתתפים.

עדי מציינת במיוחד את השעורים האישיים עם אליהו שולמן, הכנר הראשי בתזמורת הקאמרית הישראלית ומההרכבים הקאמריים, בהנחיית כל צוות המורים. כדבריה: "היה כייף לבוא כל יום, להשמיע ולשמוע (המילה כייף, היא ההגדרה המתאימה, למרות הנושא הקשה)". בעקבות הסמינר משתתפת עדי בהרכב קאמרי שהוקם ע"י ד"ר דודו סלע, המנהל המוסיקלי של בית טרזין הנקרא, אנסבל – בית טרזין. בהרכב, בנוסף לעדי, גם הפסנתרנית ענבר רוטשילד והצ'לן אלרואי לוריא, בוגר הסמינר והוגה רעיון ההרכב. הצוות יופיע במסגרות שונות, בפני תלמידים, באירועים בבית טרזין ויש להם כבר הזמנה להופעה בהונגריה משגרירות ישראל. אנו מאחלים להם הצלחה.

תוספת מצוות בית טרזין:

השנה התקיימה במסגרת סמינר המוסיקה, סדנת מלחינים בהנחייתו של המלחין מיכאל וולפה. יצירות שחוברו בסדנה ע"י המלחינים הצעירים ינוגנו בפסטיבל "צלילים במדבר", שיתקיים בשדה בוקר, בחופשת חנוכה, ביום ה' 9.12, במרתון שיוקדש ליצירות שנכתבו ע"י מלחינים יהודים בגטו טרזין.

המעוניינים בפרטים נוספים מוזמנים להתקשר לבית טרזין.

דור שלישי – חזרה לפראג

בתחילת שנת 2003 חודשיים לאחר שחרורי מהשירות הצבאי יצאתי לפראג למטרת לימודים אקדמאים בשפה הצ'כית.

למה דווקא פראג?

לפני 10 שנים עליתי לתורה בבית הכנסת "אלט-נוי", כבר אז קסמו לי יופייה ועושרה התרבותי של העיר.

לאחר כניסתה לאיחוד האירופי, צ'כיה הפכה לנגישה למדינות השוכנות ביבשת. תושביה והמחזיקים בדרכונה נהנים מתנועה כמעט חופשית בין המדינות השותפות לאיחוד וכן מהשתלבות פעילה בשוק העבודה גם מחוץ לגבולותיה.

חיים במדינה זרה מחייבים את התושבים ללמוד את השפה המדוברת בה הצ'כית ברמה אקדמאית ראיתי כאתגר, בהתחשב בעובדה שכשהשתחררתי מהצבא הידע שלי בצ'כית היה אפסי.

חילופי סטודנטים הינה תוכנית אפשרית המוצעת כמעט לכל אדם הלומד באחד ממוסדות הלימודים הגבוהים הממשלתיים באירופה. לדעתי, זהו יתרון גדול לאדם ללמוד ביותר ממדינה אחת.

ובאשר לי, לאחר לימוד השפה הצ'כית והשתלבות בחברה הצ'כית-יהודית בפראג כמורה לעברית וכמדריך ב קייטנות יהודיות, נגשתי לבחינות קבלה לאוניברסיטה שנערכו בקיץ האחרון.

עם קבלת התוצאות נרשמתי לפקולטה לחינוך באוניברסיטת קארל, שם אתחיל השנה ללמוד חינוך מיוחד.

אני ממליץ בחום לדור השלישי לעשות מסלול דומה המאפשר חויה של חו"ל והתקרבות לשורשים.

מסלול כזה מאפשר גם להכיר שפה חדשה ולימודים אקדמאיים בחינם.

אלון דיימל.

המלצה על סרט - "ללכת על המים"

יוצרי הסרט איתן פוקס וגל אוחובסקי יצרו סרט רגיש ומיוחד העוסק, בין השאר בנושא שמעסיק אותנו כדור ההמשך לניצולי שואה, הקשר הטעון בין בנים או נכדים של אנשי אס.אס. לבין בנים של ניצולי שואה. אייל (ליאור אשכנזי) הוא סוכן מוסד, דור שני לניצולי שואה, ביטחוניסט, סגור וציני.

אקסל (קנוט ברגר הגרמני) הוא הומו גרמני, אופטימי ועדין המגיע לישראל כדי לבקר את אחותו החיה בקיבוץ. פיה (קרולינה ברגס הגרמניה) אשר התנתקה ממשפחתה לאחר שגילתה סוד אפל מהעבר ובאה לחיות בארץ

ובקיבוץ.

המפגש בין אייל, הישראלי, לשני האחים הגרמנים, על רקע נופיה
הבהירים, הפתוחים והמרהיבים של הארץ ומראות ברלין האפלים
והכבדים, מניע מסע כואב וטעון לעומקו של קשר לא פשוט בין צעירים
הניצבים משני צידיו של נושא פתוח, פצע מדמם.

עלילתו של הסרט מתפתחת למותחן דרמטי שבמרכזו רדיפה אחרי פושע נאצי זקן, שכלל לא ברור
אם הוא חי או מת.

הסרט מסתיים באמירה של פיוס ותקווה, ששני העמים, כואבים ומיוסרים כל אחד בדרכו,
יכולים ליצור ביחד משהו חדש, יפה וטהור.

במהלך הטיול לכנרת מנסה אקסל הגרמני "ללכת על המים" ללעגו הציני
של אייל הישראלי הוא משיב ואומר כי מי שבא בלב נקי וטהור יצליח
בסופו של דבר גם ללכת על המים.

הסרט פתח את פסטיבל הסרטים הבינלאומי בברלין וזכה להצלחה גדולה.

במפגשים ובראיונות שנוצרו בעקבות הסרט מבקרים השחקנים הראשיים במוזיאון ב "וילה
ואנזה" שם הוחלט על "הפתרון הסופי" ומתברר שלחלק

מהשחקנים הגרמנים קרובי משפחה מדרגה ראשונה ששרתו באס.אס.
בין השחקנים הישראלים לגרמנים נוצרת אינטראקציה מעניינת וקשר חם
ואינטימי.

הסרט נמצא כבר בספריות הוידאו ומומלץ מאד לצפייה.

טלילה וצביקה כסלו

עריכה: טלילה וצביקה כסלו, נירה פארן